

Oponentský posudek

Disertační práce Marie Kotlíkové „Obecné školy na Strakonicku 1774-2009“ s podtitulem „Charakteristická součást venkovských sídelních souborů“ (291 str. textu, anotace, prameny a výběrová bibliografie, přílohy) představuje zatím netypický pokus o charakteristiku stavebně historického vývoje několika těchto vybraných objektů, předkládaný v oboru etnologie.

Autorka, absolventka kombinovaného studia, vycházela při výběru tématu z vlastních odborných zkušeností – z praxe ve strojírenství a v architektonickém ateliéru. Volbu tématu i postupy, užití při jeho zpracování, údajně autorka průběžně konzultovala s pracovníky Ústavu etnologie UK FF, badateli v okruhu materiální kultury, jejichž pomoc v úvodu vděčně kvituje (str. 10-11). Tato skutečnost tedy podstatně usnadnila roli oponentky, orientované – jak známo – na oblast duchovní kultury, k níž se bude především vyjadřovat.

Už v letech svých studií byla Marie Kotlíková známa jako pilná a pečlivá studentka, předkládající rozsáhlé texty k zadaným úkolům či zkouškám, přičemž její referáty a seznamy odborné literatury někdy neměly bezprostřední vztah ke sledovanému tématu. Tato metoda je charakteristická také pro předkládanou práci, jejíž téma se navíc jeví jako problematické; při znalosti sociokulturního vývoje v českých zemích ve zvoleném období - a při běžné znalosti vesnických školních budov - lze pochybovat, zda vybraná tematika je dostatečně nosná pro rigorózní práci v oboru etnologie. Na této základní skutečnosti sotva může něco změnit délka sledovaného období, vymezeného zde více než 200 lety vývoje. Při bližším seznámení s textem je pak zřejmé, že právě v úvodních „teoretických“ pasážích trpí nejasností koncepce, zčásti povrchností soudů a formulací a v dalších kapitolách i určitou chaotičností výkladu, v němž se vesnické školy ocitají většinou na okraji zájmu.

Disertační práce Marie Kotlíkové je rozvržena do tří základních celků, které zvolenou problematiku obsahově vykrývají. V úvodu I. části „Problematika obecného školství“ (str. 12-116) autorka konstatuje, že se předmětem jejího výzkumu stalo Strakonicko a užitou metodou kvantitativní výzkum, přičemž výběr budov byl zúžen na reprezentativní vzorek několika bývalých obecních škol; cílem výzkumu bylo zdokumentování současného stavu při sledování kritérií etnografických, kulturně historických, estetických, etických, sociálních a psychologických – zvolené metodické postupy autorka opakovaně konkretizuje a komentuje (str. 14-35). Obsah následující 2. kapitoly „Přehled teorií vzniku a vývoje občanských staveb – obecných škol“ (str. 36-51) ale neodpovídá názvu; několik odkazů na odbornou literaturu či zmínky o známých reformátorech (Felbinger, Seibt, Kindermann, Pařízek) nevystihují ani problematiku vývoje

obecného školství v českých zemích v daném období. Není zřejmé, proč byla tato kapitola do textu včleněna, když se navíc její pasáže zčásti překrývají i s obsahem 4. kapitoly. Příznivý dojem o rigorózní práci, předkládané na oboru etnologie, nebudí ani publicistické fráze či formulace typu „Ideály národního obrození doputovaly až mezi venkovany“ (str. 39) atd.

Zdálo by se, že uvedené nedostatky napraví 3. kapitola „Lidová architektura anebo vesnická stavební produkce“ (str. 52-75), kde se autorka může pohybovat na pevnější půdě; ovšem i v této pasáži se otázka stavebního vývoje vesnických škol octla na okraji zájmu. Od obrazu vesnice se sice dostává ke společným znakům venkovských staveb či k vesnickému osídlení, avšak zmínky o školních budovách jsou sporadické a vágní – např. formulace typu „Jejich původní koncepce zrozené na konci 18.století se brzy odpoutaly od svých teoretických ideálů“ (str. 62-63) atd.; navíc tyto formální pasáže předkládanou práci soustavně neúměrně zatěžují. Připomínky lze vyslovit i ke zpracování kapitoly „Kulturně historický kontext vzniku a vývoje obecných škol“ (str. 76-115), která se navrácí k textu 2. kapitoly a zčásti jej upřesňuje či konkretizuje, ale časté nerespektování chronologie událostí komplikuje i zde souvislý a logicky členěný výklad. Jen technicky zaměřené subkapitoly „Období republiky“ a „Dvacet let svobody“ jsou zpracovány věcně a důkladně s citacemi příslušných školských zákonů, předpisů a nařízení.

Následující II. část rigorózní práce „Stavebně historický vývoj vybraných obecných škol“ (str. 116-159) obsahuje charakteristiku pěti zkoumaných obcí; u každé je připojen nástin historického, správního a ekonomického postavení, podmínky vzniku školy, údaje o stavbě a stavebně technických zásadách. Není však zřejmé, proč bylo nutno uvádět některé z hlediska stanovených cílů zcela podružné údaje; např. historickou posloupnost majitelů panství, jestliže autorka zároveň nezjistila, že by k výstavbě vesnické školy a ke školství v obci nějak přispěli. Takže teprve 10.kapitola „Terénní průzkum“ (str. 160-235) podrobně popisuje a hodnotí jednotlivé školní budovy, přičemž následující 11.kapitola „Archivní průzkum“ (str. 236-249) informuje o dobových pramenech k ochraně památek – školství se však týkají jen údaje na str. 247 –249.

Závěrečná III.část rigorózní práce s názvem „Zobecnění poznatků“ (str. 250-291) zahrnuje kapitolu „Prostředí a jeho vliv na jedince“, zabývající se obšírně např. procesem socializace člověka, úvahu o budovách jako zdroji inspirace, o ochraně stavebně technických památek atd. Poslední 14. kapitola obsahuje příslušná obecná shrnutí, závěry a doporučení.

Vzhledem k tomu, že nemohu hodnotit stavebně technické kapitoly, navrhuji předkládanou práci Marie Kotlíkové klasifikovat až na základě stanovisek zmíněných badatelů v oblasti materiální kultury - tedy vedoucího a konzultanta této rigorózní práce.

V Praze dne 25.11.2010.

Doc. L. Sochorová